

Munich Personal RePEc Archive

**Necessity of improvement of the
normative regulation related to the
academic staff in the Republic of
Bulgaria**

Andreeva, Andriyana and Ignatova, Iva

2018

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/92635/>
MPRA Paper No. 92635, posted 10 Mar 2019 05:01 UTC

Научни трудове на Съюза на учените в България–Пловдив, серия Б. Естествени и хуманитарни науки, т. XVIII, ISSN 1311-9192 (Print), ISSN 2534-9376 (On-line), 2018. Scientific researches of the Union of Scientists in Bulgaria-Plovdiv, series B. Natural Sciences and the Humanities, Vol. XVIII, ISSN 1311-9192 (Print), ISSN 2534-9376 (On-line), 2018.

**НЕОБХОДИМОСТ ОТ УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ
НА НОРМАТИВНАТА УРЕДБА СВЪРЗАНА
С АКАДЕМИЧНИЯ СЪСТАВ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

**Андрияна Андреева, Ива Игнатова
Икономически университет-Варна**

**NECESSITY OF IMPROVEMENT OF THE NORMATIVE
REGULATION RELATED TO THE ACADEMIC STAFF IN THE
REPUBLIC OF BULGARIA**

**Andryiana Andreeva, Iva Ignatova
University of Economics - Varna**

Abstract: The report examines the actual normative regulation in the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria Act. On basis of the analysis and retrospection of former solutions the authors make conclusions about the problems in its application and motivate the necessity of actualization of the regulation.

Key words: academic staff, academic posts, habilitated persons

Въведение

В настоящият етап от своето развитие българското висше образование е поставено под влиянието на различни фактори на заобикалящата го среда, в това число и такива свързани с динамика и глобализация. Под тяхно въздействие пред науката и образованието се поставят изисквания, както към университетите, така и към членовете на академичния им състав. В отговор на новите потребности се наложи законодателството да въведе актуални правни норми гарантиращи и обезпечавачи качество на цялостния процес. В настоящия доклад се изследва актуалната проблематика свързана с развитието на академичния състав, базиран на регламентация в Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ - обн. ДВ бр. 38 от 21 Май 2010 г.).

Цел е да се извърши анализ на националната уредба, като в сравнителноправен , ретроспективен план се съпоставят нормите и на тази основа се изведат проблемите в приложението на уредбата, обоснове се необходимостта от промяна и се направят конкретни предложения в посока усъвършенстване на законодателството.

За реализиране на набелязаната цел авторите си поставят следните конкретни **задачи:**

➤ Да се извърши анализ на основни моменти от актуалната нормативна уредба в областта на развитието на академичния състав в Република България и да се изведат проблемите в приложението на нормите,

- Да се изследва в сравнителноправен аспект предходното българско нормативно решение,
- На база на извършения анализ да е изведат обобщения, препоръки и предложения за усъвършенстване на националната уредба.

За осъществяване на целта и научните задачи в изследването е използван правно-догматичен метод, посредством който е анализирана действащата нормативна уредба.

1. Основни проблеми в нормативната уредба, свързана с развитието на академичния състав в Република България.

Развитието на науката и висшето образование в България има своите дългогодишни традиции, които се базират на нормативната регламентация съответстваща на потребностите на обществото в конкретния исторически период (Димитрова, 2016) (Димитрова, Исторически традиции и тенденции за развитие на академичната автономия, 2016). В новата българска история и периода след 1989 г. развитието и научния потенциал се свързват с преминаването от централизирания подход характерен за Закона за научните степени и научните звания към коренно нова философия, и методика уредена в Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) (Андрева & Игнатова, 2013). Началото на новият подход е поставено през 2010 г., когато посредством закона се гласува свободата и едновременно с това отговорността на висшите училища и научни организации да провеждат процедури съобразно потребностите си, да определят състава на научните журита, както и да поставят допълнителни критерии в своята вътрешна нормативна уредба. Прекратена е дейността на специализираните научни съвети. Подобна промяна не би могла категорично да се определи, като позитивна или негативна. Очакваните последици са за поетапна девалвация на критериалните системи за заемането на академични длъжности и придобиване на научни степени, засилването на влиянието на субективния фактор в този процес и децентрализация на системата, съчетано със загуба на възможност за контрол. Прогнозите системата бързо да се насити с кадри и на локален принцип висшите училища да забавят темповете на развитие на академичният си състав вече са реалност. След първоначалната вълна от открити процедури за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности, към настоящият момент голяма част от висшите училища се ориентираха към промени в нормативната си уредба с цел завишаване на критериите (Таблица 1).

Брой на заети академични длъжности на основен трудов договор по учебни години във Висшите училища по данни на НСИ

Академична длъжност	УЧЕБНИ ГОДИНИ						
	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017
Общо	13136	13458	13620	13458	13507	13726	13469
Професори	1285	1407	1660	1828	1935	2030	2067
Доценти	4673	4672	4524	4352	4321	4475	4429
Асистенти	6328	6472	6506	6379	6322	6173	5954
Преподаватели и научни сътрудници	850	907	930	899	929	1048	1019

Таблица 1

Като специален нормативен акт, уреждащ материята свързана с развитието на академичния състав в Република България по един кардинално различен начин от действащата преди това нормативна уредба ЗРАСРБ безспорно има своите положителни страни.

В своята съвкупност те са насочени към децентрализация, публичност и повишаване ролята на висшите училища и научни организации в процеса. По този начин българският законодател направи стъпка по посока уеднаквяване на реда за академично израстване в синхрон със световната практика. Това е необходимост, предвид членството на България в ЕС и свързаното с това изискване за съответствие с нормите на Съюза в общото европейско образователно пространство.

Законодателят постига и друга важна цел, а именно унифициран режим за подготовка на обучаваните в ОНС „доктор“. По този начин се създава гаранция за качеството на подготвяните кадри и се препятства безконтролното обучение на докторанти. След приложението на децентрализиран подход при процедурите в закона се въвежда общ режим за работа на научните журита и опубличаване на изготвените от членовете им рецензии и становища. Този процес е обвързан от една страна с необходимостта на висшите училища и научни организации от провеждане на съответната процедура за заемане на академична длъжност, като респективно на свободата самостоятелно да вземат решение и да преценят броя им се вменява и отговорността за качеството на образователния процес и научноизследователската дейност.

2. Необходимост от изменение в действащата национална нормативна уредба свързана с развитието на академичния състав в Република България.

Посочени бяха част от по-важните положителни страни на ЗРАСРБ, но наред с тях действието му се свързва и с немалко проблеми, които се отчитат след натрупаната практика по приложението му през годините. В тази връзка не може да не се отчете наложилата се с години необходимост от изменение и допълнение в закона. Тя е свързана с няколко основни причини:

- Несъвършенства на актуалната действаща в момента нормативна уредба;
- Необходимост от съгласуване на закона с мерките и плана за действие на

Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2014-2020;

- Повишаване на качеството на висшето образование и постигане на съответствие с европейските стандарти посредством въвеждането на единни стандарти за научни постижения с оглед уеднаквяване на реда в отделните висши училища за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности.

Науката не може да се измери в буквалния смисъл на думата. Тя представлява система от верифицирани знания. Резултатите от нейното приложение се измерват с количествени и качествени показатели и параметри. През м. април 2017 г. МОН призова всички висши училища и научни институции да предложат минимални изисквания за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в отделните професионални направления. Това е част от общественото обсъждане на изготвения от МОН проект за изменение на ЗРАСРБ, в който е заложено създаването на критерии за кариерно израстване в науката. Предварителният вариант на минимални изисквания цели да предизвика широко обществено обсъждане сред научната и преподавателска общност за характера на минималните изисквания, които най-добре отразяват спецификите на различните професионални направления и научни области. Това не са крайни решения, а само основа за публичното обсъждане на минималните изисквания, тъй като конкретните им параметри ще се обсъждат едва след приемане на предлаганите промени в ЗРАСРБ. Положителна тенденция е нагласата на министерството, че е необходимо критериите да бъдат разработени по отделни професионални направления, друг е въпросът дали тежестта за всяко едно от тях е еднаква. Действително е налице нужда от единни критерии, които да водят науката към световното равнище, но тук е необходима внимателна преценка, защото няма единни наукометрични критерии за всички науки и това доколкото една наука е конвертируема, зависи от нейния изследователски обект.

След извършеният кратък анализ и очертаните проблеми в приложението на нормите считаме за удачни корекции в закона в следните насоки:

- Въвеждането на критерии по отношение на състава на научното жури с цел гарантиране на професионализъм и обективност при оценяването;
- Въвеждането на ефективни действащи държавни механизми за текущ и последващ контрол върху процедурите по ЗРАСРБ;
- Актуален регистър, съдържащ публична информация за лицата придобили научни степени и заели академични длъжности. Обвързаност и проследимост на данните с регистри в европейски страни;
- Ефективни механизми на контрол за плагиатство.

Заключение

Несъвършенствата на действащият ЗРАСРБ и необходимостта от промяна в законодателството е осъзната и нейната потребност е оценена от българския законодател още към момента на приемането на акта. За това свидетелства намесата на Конституционния съд на Република България, чието решение от 11/05.10.2010 г. е да обяви за противоконституционни голяма част от нормите на закона. За съжаление в периода на последвалото му действие вътрешните му противоречия и недостатъци се разкриват още повече и това е отчетено, както в дейността и постигнатите противоречиви резултати от висшите училища, така и от натрупалата се съдебна практика по дела свързани с развитието на академичния състав. В настоящият момент за пореден път законодателят прави опит за корекция в нормативната уредба, като предложеният Закон за изменение и допълнение на ЗРАСРБ е приет на първо четене от Народното събрание.

От представеният в доклада анализ на актуалната нормативна уредба, регламентираща развитието на академичния състав в Република България и с оглед въздействието ѝ върху цялостния процес на висшето образование у нас се налага изводът, че в условията на все по-утвърждаващия се европейски и глобален образователен пазар българското висше образование може да бъде цялостно осмислено и разбрано, само ако бъде оценявано като част от европейското образователно пространство. Тази промяна би спомогнала за качествено обновяване на академичния състав и актуализиране на подготвеността му в условията на висока динамика на промените на националния и европейски образователен пазар.

Цитирани източници

Андреева, А., & Игнатова, И. (2013). Закон за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) - действие и проблематика. *Известия на Съюза на учените - Варна. Серия "Хуманитарни науки" (1)*, стр. 43-46.

Димитрова, Д. (2016). Исторически традиции и тенденции за развитие на академичната автономия. *Известия на Съюза на учените - Варна. Серия "Хуманитарни науки" (1)*, 63-69.

Димитрова, Д. (2016). Правен режим на висшите училища от Освобождението до днес. *Известия на ИУ-Варна (2)*, стр. 226-238.

Закон за развитие на академичния състав в Република България - обн. ДВ бр. 38 от 21 Май 2010 г.

За контакти: доц. д-р Андрияна Андреева, Икономически университет-Варна, a.andreeva@ue-varna.bg; Ива Игнатова – ръководител отдел НИДД, Икономически университет-Варна, doktoranti@ue-varna.bg